

Nr 201.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning av viss del av Västgöta och Skaraborgs regementens förutvarande mötesplats Axvalls hed; given Stockholms slott den 11 mars 1927.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Rosén.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 11 mars 1927.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Departementschefen, statsrådet Rosén anför:

Efter döröm av Kungl. Maj:t i proposition (nr 67) till 1922 års riksdag gjord framställning medgav riksdagen (skrivelse nr 86), bland annat, att av Västgöta och Skaraborgs regementens förutvarande mötesplats Axvalls hed finge till Skaraborgs läns landsting för länets folkhögskolas räkning försäljas ett område med en areal av omkring 12.5 hektar jämte vissa å området uppförda byggnader för ett pris av 25,000 kronor och mot villkor, att landstinget

Bihang till riksdagens protokoll 1927. 1 saml. 173 häft. (Nr 201.) 551 27

inklädde sig alla för avseendring och lagfart erforderliga kostnader och att kronan fritoges från ansvarighet för området möjligen besvärande servitut. Av nämnda köpeskilling utgjorde 14,350 kronor ersättning för marken samt återstående 10,650 kronor ersättning för de byggnader, vilka samtidigt försålles. Vad angår priset å byggnaderna, hade detta för varje särskild byggnad beräknats till det belopp, vartill byggnaden vid besiktning den 17 november 1915 värderats av vissa sakkunniga. I avseende å värderingen torde böra nämnas, att denna hade grundats på den förutsättningen, att en blivande försäljning av byggnaderna komme att äga rum på villkor, att byggnaderna skulle bortföras från platsen.

Det för folkhögskolan enligt 1922 års riksdags medgivande upplätta området har å en karta, vilken torde få såsom bilaga fogas vid statsrådsprotokollet rörande detta ärende, utmärkts med grön begränsningslinje.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 januari 1925 gjorde *ledamöterna av styrelsen för Skaraborgs läns folkhögskola* framställning därom, att till dem måtte försäljas visst område av Axvalls hed med därå befintliga byggnader under förutsättning, att styrelseledamöterna förpliktade sig att hembjuda området med byggnaderna till Skaraborgs läns landsting för att ställas till folkhögskolans förfogande till övertagande på samma villkor, som för dem varit gällande. Det erbjudna priset utgjorde för marken omkring 1,200 kronor för hektar, medan för byggnaderna upptagits det värde, som vid omförmälda besiktning den 17 november 1915 åsatts dem av förutnämnda sakkunniga.

Efter det *arméförvaltningens fortifikationsdepartement* inhämtat chefens för tredje arméfördelningen samt chefens för Skaraborgs regemente yttranden över framställningen, avgav departementet den 6 mars 1925 utlåtande i ärendet. Fortifikationsdepartementet uttalade därvid, att departementet ej kunde annat än medgiva, att det för skolan tillgängliga området vore väl knappt tilltaget; men å andra sidan ansåge departementet, att ovillkorligt behov icke föreläge för folkhögskolan att utvidga skolans område i den omfattning, som av skolstyrelsen föreslagits. I övrigt anförde fortifikationsdepartementet i huvudsak följande.

För att emellertid i någon mån tillgodose skolans behov av ökat utrymme ville fortifikationsdepartementet, med anslutning närmast till ett av chefen för Skaraborgs regemente alternativt framställt förslag, tillstyrka, att för skolans räkning finge förvärfvas de med d och e betecknade områden (se bifogade karta), det sistnämnda dock endast till skolans nuvarande södra gränslinje, utdragen åt öster, samt att skolområdets västra gränslinje droges i rät riktning från den nu föreslagna norra gränslinjen till området för en minnesten samt droges omkring det sistnämnda området så, att detta icke fölle inom skolområdet. Inom det sålunda angivna området, som, jämte det av skolan förut förvärfvade området, betecknats med gränslinjerna f—g—h—i—j—k—l—m—f, låge följande byggnader, nämligen kokhus (29), gevärsförråd (78), viktualiemagasin (10), sprutbod (6), värdshus med uthus (4) ävensom en förrådsbyggnad. Dessa byggnader, med undantag utav förrådsbyggnaden,

skulle enligt departementets mening kunna ingå i köpet. Vidkommande värdshuset, nr 4, beboddes och brukades detta med uthus och tomt sedan 23 år tillbaka av förre sergeanten A. J. Hammar, vilken tillika utövade tillsyn över kronans mark och övriga byggnader å heden. Regementschefen hade föreslagit, att denna byggnad med uthus och tillhörande tomt måtte från försäljningen till folkhögskolan undantagas för att av den där boende tillsyningsmannen fortfarande innehavas. Med fullkomligt gillande av detta skäl ansåge fortifikationsdepartementet syftet kunna utan att äganderätten undantoges vinnas därigenom, att förbehåll i blivande köpehandling gjordes därom, att byggnaden finge fortfarande, så länge särskild tillsyningsman över kronans egendom å Axvall vore anställd, av kronan disponeras, och att i allt fall nuvarande tillsyningsmannen Hammar, som vore 70 år gammal, och hans hustru finge i sin livstid fritt disponera ifrågavarande byggnad med tillhörande tomt. Därigenom fördärvades ej ägofiguren för skolans område. Av sistnämnda skäl ansåge fortifikationsdepartementet ej heller det område, varå förrådsbyggnaden vore uppförd, böra från köpet undantagas, men borde kronan vid försäljningen förbehålla sig rätt att hava byggnaden, som användes till landstormsförråd, kvarstående å platsen med obehindrat tillträde till densamma. Byggnaden nr 29, i vilken kök vore inrett, vore visserligen fortfarande behöflig för kronan, men som bibehållandet i kronans ägo av denna byggnad med hänsyn till byggnadens läge och användning vore, såsom departementet hade sig bekant, förenat med stora olägenheter för skolan i särskilda avseenden, ville departementet tillstyrka, att skolan finge, sedan vad som till kokinredningen hörde borttagits, övertaga denna byggnad med byggnadsplatsen, varefter för kronan erforderliga kokanordningar syntes kunna vidtagas i annan kronan tillhörig byggnad.

Fortifikationsdepartementet ansåge sålunda, att skolan borde tillsvidare åtnöjas med nu omnämnda områden och byggnader. I fråga om priset för det till försäljning föreslagna området, som beräknats omfatta omkring 4 hektar, hade departementet icke velat motsätta sig, att det bestämdes efter samma grund som vid 1922 års försäljning, eller efter 1,200 kronor för hektar, utgörande för hela området 4,800 kronor. När fortifikationsdepartementet i skrivelse den 16 januari 1922 tillstyrkt bifall till då föreliggande framställning om försäljning till landstinget av viss del av heden, hade departementet såsom skäl härför anfört, att folkhögskolans ändamål enligt departementets mening utgjorde ett statsändamål, och att det vore jämväl hänsyn till ändamålet med byggnadernas förvärvande, som föranlett departementet att föreslå köpeskillingen för byggnaderna till det pris, som de förut omnämnda sakkunniga vid besiktningen den 17 november 1915 åsatt dem, ehuru detta pris tillkommit under förutsättning, att byggnaderna komme att försäljas med villkor, att de skulle från platsen bortföras. Därvid hade fortifikationsdepartementet även tagit i beaktande, att byggnaderna icke kunde för folkhögskolan användas i det skick, vari de befunno sig, utan måste undergå väsentliga förändringar och reparationer, som komme att kräva avsevärda kostnader. I allt fall hade departementet ansett försäljningen av byggnaderna till det föreslagna priset vara fördelaktig för kronan, som därigenom befriades från underhållskostnader, vilka, för att byggnaderna skulle kunna bibehållas i värdigt skick och icke förfaras, hädanefter skulle uppgå till belopp, som icke stode i rimligt förhållande till byggnadernas värde. Då enligt fortifikationsdepartementets mening ett verkligt behov förefunnes för folkhögskolan av det utav departementet angivna området samt därå uppförda byggnader, med undantag av förrådshuset och värdshuset (nr 4), ansåge sig departementet — som med hänsyn härtill och till den begränsning av styrelseledamöternas förslag, som av departementet gjorts, funne de

i skrivelsen den 16 januari 1922 anförda synpunkter fortfarande beaktansvärda — böra tillstyrka, att även priset för byggnaderna bestämdes efter samma grunder som 1922 års pris eller för de byggnader, som nu skulle ingå i köpet, till 1,600 kronor.

På grund av det anförda tillstyrkte fortifikationsdepartementet, att Kungl. Maj:t, efter inhämtat medgivande av riksdagen, måtte bemyndiga fortifikationsdepartementet att till ledamöterna av styrelsen för Skaraborgs läns folkhögskola försälja de delar av Västgöta och Skaraborgs regementens förutvarande mötesplats Axvalls hed, som vore belägna emellan folkhögskolans nuvarande, å bifogade karta med grön begränsningslinje utmärkta område samt de å kartan med f—g—h—i—j—k—l—m—f betecknade gränslinjer ävensom därå uppförda ett kokhus, ett viktualiemagasin, en gevärsförrådsbyggnad, en sprutbod och ett värdshus med uthus för ett pris av tillhopa 6,400 kronor samt i övrigt mot vissa närmare angivna villkor.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 25 april 1925 återkallade ledamöterna av folkhögskolans styrelse sin omförmälda framställning i ämnet. Sedermera har emellertid *Skaraborgs läns landstings förvaltningsutskott* i skrivelse till Kungl. Maj:t den 9 november 1926 meddelat, att, sedan inom landstinget fråga väckts om fullföljande av ovan omförmälda köp, landstinget den 9 september 1926, bland annat, beslutat bemyndiga förvaltningsutskottet att på de förmånligaste villkor, som kunde betingas, söka inköpa ytterligare områden av Axvalls hed jämte vissa byggnader, varjämte landstinget anvisat ett förslagsanslag av 7,000 kronor till en blivande köpeskillning. Förvaltningsutskottet har till fullgörande av det utskottet givna uppdraget hemställt, att Kungl. Maj:t måtte, efter inhämtande av riksdagens medgivande, förordna, att till landstinget finge försäljas det område med byggnader, vars försäljning arméförvaltningens fortifikationsdepartement i utlåtandet den 6 mars 1925 tillstyrkt, med

dels det tillägg, att i försäljningen jämväl skulle ingå *ej mindre* östra hälften av det med c å bilagda karta betecknade området inklusive kokhuset (nr 29) med byggnadsplats — men med undantag av övriga å området c befintliga byggnader — med rätt för kronan att, så länge sistberörda byggnader kvarstode, disponera hela det med c betecknade området, men med skyldighet för kronan att, därest berörda byggnader skulle komma att av kronan försäljas, i första hand erbjuda desamma åt landstinget, samt att vid eventuell försäljning till annan än landstinget såsom villkor föreskriva byggnadernas bortflyttning, *än även* den del av det å kartan med b betecknade området, som vore belägen söder om ovanberörda östra hälft av området c samt inom västra gränslinjen för sistberörda till försäljning ifrågasatta område, utdragen åt söder, tills den träffade södra gränslinjen för folkhögskolans nuvarande område, utdragen åt väster;

dels det undantag, att i försäljningen icke skulle ingå det å kartan med e betecknade området.

Det område, som sålunda avsetts att förvärfvas, har å kartan utmärkts med röda begränsningslinjer.

Vidkommande köpeskillingen har förvaltningsutskottet hemställt, att denna måtte om möjligt beräknas efter de av arméförvaltningens fortifikationsde-

partement i ovanberörda utlåtande angivna grunder. Bland köpevillkoren syntes det förvaltningsutskottet även böra stadgas skyldighet för landstinget att för all framtid låta det monument, som funnes uppfört å nu ifrågakomna område, kvarstå och hålla detsamma inhägnat.

Därest försäljning av hela det område, som sålunda avsåges, icke skulle kunna medgivas, hemställde förvaltningsutskottet, att Kungl. Maj:t måtte förordna om försäljning till landstinget av de delar av området, vilka ansåges kunna försälas.

Över förevarande framställning har arméförvaltningens fortifikationsdepartement, efter vederbörande arméfördelningschefs och regementschefs hörande, den 8 januari 1927 avgivit utlåtande.

Chefen för Skaraborgs regemente har i sitt yttrande i ämnet anfört följande.

Enligt regementschefens mening syntes folkhögskolan icke hava verkligt behov av ytterligare mark och byggnader å Axvall. Därest emellertid ett utvidgat område för folkhögskolan skulle anses vara av behovet påkallat, hade regementschefen i huvudsak ej något att erinra mot landstingets förvaltningsutskotts nu ifrågavarande framställning, dock att han ansåge sig böra framhålla, att den ifrågasatta delen av området b ej syntes bliva av något värde för skolan. Däremot vore denna del av vikt för kronan att fortfarande besitta, dels ur övningssynpunkt, dels även med hänsyn till förbindelsen mellan lägerhyddorna och Västgöta regementes baracker, då båda dessa förläggningstrymmen toges i anspråk. Vidare ansåge regementschefen, att den enligt förvaltningsutskottets förslag ifrågasatta försäljningssumman av omkring 7,000 kronor vore alldeles för låg. Enligt en av regementschefen föranställd, av byggmästaren E. J. Nyström den 25 februari 1925 verkställd värdering uppskattades sprutboden, viktualiemagasinet, kokhuset och gevärsförrådet till sammanlagt 7,450 kronors värde, därest byggnaderna skulle nedrivas och bortforslas. Men då detta knappast kunde vara meningen, borde enligt samma värdering beräknas åtminstone 100 procents förhöjning, d. v. s. 14,900 kronor. Därtill borde komma ersättning för marken efter 1,200 kronor per hektar. Då enligt av regementschefen gjord approximativ beräkning den areal, som skulle försälas, uppginge till 4 hektar (den nyss angivna delen av området b ej inberäknad), borde köpesumman för marken sålunda utgöra 4,800 kronor samt hela köpeskillingen för byggnader och mark uppgå till omkring 19,700 kronor.

Regementschefen föresloge, att, därest försäljning skulle komma att ske, densamma måtte grundas på en överenskommelse mellan kronan och landstinget av följande innebörd, nämligen:

att det område, som låge mellan folkhögskolans nuvarande område och linjen f—g—h—i—j—k—l—m—f, med undantag av området e, försälldes;

att av området c försälldes östra hälften, dock att kronan utan intrång från landstingets eller folkhögskolans sida skulle fullt disponera området, så länge någon av de å detsamma befintliga byggnaderna vore i kronans ägo;

att i försäljningen inginge byggnaderna: kokhus (nr 29), viktualiemagasin (nr 10), gevärsförråd (nr 78), sprutbod (nr 6) och värdshus (nr 4), dock att värdshuset med tillhörande tomt skulle, så länge tillsyningsman över kronans egendom å Axvalls hed ansåges erforderlig, av kronan disponeras för att av sådan befattningshavare brukas, och att i varje fall den nuvarande innehavaren, förre serjeanten A. J. Hanmar samt hans hustru skulle i sin livstid bebo och bruka nämnda byggnad och tomt;

att å det till försäljning avsedda området befintliga en förrådsbyggnad, ett furagemagasin samt tvenne lägerhyddor icke skulle ingå i köpet, utan skulle kronan fortfarande vara ägare till dessa byggnader, dock att kronan förpliktade sig att, därest ifrågavarande byggnader skulle komma att av kronan försälas, i första hand erbjuda desamma åt landstinget samt vid en eventuell försäljning till annan än landstinget såsom villkor uppställa byggnadernas bortflyttning;

att köpesumman skulle vara omkring 19,000 kronor; samt

att landstinget skulle iklåda sig alla för avsöndring och lagfart å fånget erforderliga kostnader och kronan fritagas från ansvarighet för servitut, som kunde besvära ifrågavarande område.

Chefen för tredje arméfördelningen har anfört, bland annat, att enär något behov av ökat område eller förrådsutrymme för folkhögskolan icke påvisats, han funne sig böra avstyrka förvaltningsutskottets framställning. Därest emellertid det oaktat en försäljning syntes böra komma till stånd, anslöte sig arméfördelningschefen till det av chefen för Skaraborgs regemente framlagda förslaget till överenskommelse.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement har anfört, att departementet efter verkställd undersökning ej heller kunnat finna annat, än att det markområde, som för närvarande disponerades av folkhögskolan, vore för ändamålet fullt tillräckligt. Då från lantförsvarets sida någon anledning icke föreläge att avyttra ifrågavarande mark, avstyrkte därför departementet, att densamma — å vilken kronan tillhöriga och för lantförsvaret i varje fall under viss tid framåt behövlige byggnader vore belägna — försåldes till landstinget. Det av förvaltningsutskottet ifrågasatta försäljningspriset vore enligt departementets mening orimligt lågt.

Härefter har *Skaraborgs läns landstings förvaltningsutskott* i skrivelse den 22 januari 1927 ytterligare utvecklat sina synpunkter på frågan om utvidgning av det till länets folkhögskola för närvarande upplätta området. Förvaltningsutskottet har därvid anfört, bland annat, följande.

Samtliga de i ärendet hörda myndigheterna hade mot utskottets framställning erinrat, att landstingets folkhögskola icke vore i behov av något ökat område och att det markområde, som för närvarande av folkhögskolan disponerades, vore för skolans ändamål fullt tillräckligt. Utskottet, som förmenade, att de hörda myndigheterna svårligen torde kunna bedöma frågan om folkhögskolans behov i angivna hänseende, ansåge sig böra framhålla, att denna fråga varit föremål för grundlig utredning ej mindre inom skolans styrelse än även inom förvaltningsutskottet och landstinget, samt att landstinget, först efter det behovet blivit klart ådagalagt, fattat sitt beslut om inköp av ytterligare område. Till bemötande av erinringarna på denna punkt borde ytterligare framhållas, såväl att arméförvaltningens fortifikationsdepartement uti sitt den 6 mars 1925 avgivna utlåtande över skolstyrelsens då föreliggande ansökning i fråga om förvärvande för skolans räkning av ytterligare mark med byggnader medgivit, att det för skolan tillgängliga området vore väl knappt tilltaget, som ock att chefen för Skaraborgs regemente i ett i nyssberörda utlåtande omnämnt yttrande funnit åtminstone vissa av då till förvärvande ifrågasatta områden vara för skolan behövlige med om-

förmälände särskilt, att området d hörde så att säga till skolans parkområde. Ett av de skäl, som av skolstyrelsen anförts för förvärvandet av de å kartan med c och d betecknade områdena, vore ock dessas omedelbara närhet till skolans park och byggnader. Ett annat av skolstyrelsen anført skäl för utvidgning av skolans område särskilt åt väster, nämligen olägenheten av att efter utstyckning och försäljning av byggnadstomter å heden få ett större samhälle i skolans omedelbara närhet, syntes hava vuxit i styrka, sedan länsstyrelsen vidtagit åtgärder för genomförande av municipalsamhällsinstitutionen jämväl i vad avsåge byggnadsverksamhetens reglerande inom området vid Axvalls jänvägsstation. Vad beträffade kokhuset (nr 29), hade tidigare även från militärt håll lämnats obestriff, att skolan hade behov av att förvärva detsamma med hänsyn till dess närbelägenhet till den kvinnliga skolavdelningens lokaler och nödvändigheten att förhindra störande inflytande å denna avdelning vid ett eventuellt begagnande av kokhuset för militärt eller annat för skolans verksamhet främmande ändamål. Utskottet kunde icke instämma i vad chefen för Skaraborgs regemente uti sitt nu avgivna yttrande anført därom, att den till försäljning ifrågasatta delen av området b icke skulle bliva av något värde för folkhögskolan, men att det å andra sidan skulle vara av vikt för kronan att fortfarande besitta denna del för erhållandet av förbindelse mellan kronans byggnader. Utöver det skäl, som redan förut antytts, för områdets förvärvande för skolans räknning, nämligen behovet att skydda skolan för störande inflytande från grannar, föreläge å ena sidan för skolan önskvärdheten av att för sitt ägoområde erhålla lämplig form med raka och om möjligt rätvinkligna gränslinjer, för att området framdeles vid byggnadsverksamhetens reglerande och blivande indelning av Axvalls samhälle i kvarter och tomter skulle kunna bibehållas oförändrat. Å andra sidan torde, om, såsom ifrågasatts, vid en eventuell försäljning de å området c befintliga byggnaderna förbehölles kronan och därvid bland köpevillkoren jämväl intoges — eventuellt i stället för det i utskottets framställning omförmälda villkoret om dispositionsrätt för kronan till området c — förbehåll om rätt för säljaren till obehindrat tillträde till sistberörda byggnader, kronans intresse i vad anginge förbindelsen mellan byggnaderna bliva fullt tillgodosett. Att försäljningen, på sätt föreslagits, jämväl komme att innefatta den del av området b, vara ett monument nu funnes uppfört, torde från det allmännas synpunkt sett vara enbart lämpligt, då monumentet därigenom komme under skolans vård och ansvar.

Beträffande de i yttrandena framkomna erinringarna mot det ifrågasatta priset för det i utskottets framställning avsedda området och de byggnader, om vilkas försäljning utskottet hemställt, syntes böra framhållas, att byggnaderna upptagits till de värden, som av förut omförmälda sakkunniga vid besiktningen den 17 november 1915 åsatts dem, och att det tilltänkta priset för marken skulle utgöra 1.200 kronor för hektar, i följd varav priset skulle komma att bestämmas efter samma grunder, som av Kungl. Maj:t, efter riksdagens medgivande, tillämpats vid försäljningen till Skaraborgs läns landsting av folkhögskolans nuvarande område å Axvall. Arméförvaltningen hade i sitt ovanberörda utlåtande av den 6 mars 1925 i fråga om priset för byggnaderna anført, att departementet ansåge försäljningen av byggnaderna till föreslagna pris vara fördelaktig för kronan, som därigenom befriades från underhållskostnader, vilka, för att byggnaderna skulle kunna bibehållas i värdigt skick och icke förfaras, hädanefter skulle uppgå till belopp, som icke stode i rimligt förhållande till byggnadernas värde. Vidare borde framhållas, att de nu till försäljning ifrågasatta byggnaderna syntes vara rätt förfallna, att de icke kunde för folkhögskolan användas i det skick, vari de befunno sig, utan för att komma till användning måste undergå väsentliga förändrin-

gar och reparationer, som komme att kräva avsevärda kostnader, samt att byggnaderna, även om de skulle komma att bibehållas i kronans ägo, icke syntes komma att få någon vidare användning för militärt ändamål med undantag av värdshuset (nr 4), vars fortsatta användning till bostad åt kronans uppsyningsman i händelse av försäljning medgivits. Om vid värderingen av byggnaderna toges hänsyn till icke endast, såsom förut skett vid försäljningen till landstinget av en del av Axvalls mötesplats, att folkhögskolans ändamål vore att jämställa med ett statsändamål, utan ock fördelen för kronan att bliva befriad från underhållskostnaden, torde det ifrågasatta priset icke kunna betecknas såsom oskäligt lågt.

Under återopande i övrigt därav, att Kungl. Maj:t tidigare, såväl vid försäljning till Skaraborgs läns landsting av ett för dess folkhögskola avsett område å Axvall som ock vid försäljning under år 1922 till Älvsborgs läns folkhögskolas byggnadsförening av vissa delar av mötesplatsen Fristads hed och vid försäljning under år 1925 till Kalmar läns norra landsting av mötesplatsen Hultsfred, på det livligaste behjärtat folkhögskolornas behov, hemställde därför förvaltningsutskottet, att Kungl. Maj:t måtte avlåta proposition till riksdagen om försäljning av nu ifrågavarande område av Axvalls mötesplats till Skaraborgs läns landsting.

Sedan arméförvaltningens fortifikationsdepartement anmodats att avgiva utlåtande i avseende å de villkor, som borde vara förbundna med den ifrågasatta försäljningen, har departementet infordrat yttranden härutinnan från chefen för tredje arméfördelningen samt chefen för Skaraborgs regemente.

Regementschefen har föreslagit, att de av honom tidigare angivna försäljningsvillkoren borde gälla, dock att det monumentet omslutande, å kartan med svarta streck begränsade området borde undantagas från försäljning, och borde till detta område fritt tillträde alltid vara medgivet. Tillika har regementschefen meddelat, att ett invid värdshuset (nr 4) beläget uthus hade uppförts av förre sergeanten Hammar och vore dennes privata egendom.

Arméfördelningschefen har, utöver vad regementschefen föreslagit, ansett det böra stadgas, att, så länge kronan disponerade de byggnader, vilka undantogs från försäljningen, områdena b och c samt marken kring byggnaderna i fråga icke skulle få inhägnas, samt att ersättning för beträdande av det försälda området eller för vid övningar uppkommen markskada å samma område icke skulle utgå.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement har för egen del ansett, att vid en försäljning borde uppställas de av regementschefen föreslagna villkor med av arméfördelningschefen gjort tillägg. Departementet har emellertid framhållit, att, enär fråga uppkommit angående upprättande av stadsplan för ett område av Axvall, vilket syntes omfatta jämväl den mark, som enligt det föreliggande förslaget skulle komma att inköpas av landstinget, det syntes departementet, att, därest med försäljningen finge anstå, till dess stadsplan eventuellt fastställts, gränserna för det område, som skulle försäljas, borde bestämmas i överensstämmelse med stadsplanen.

Slutligen har *byggnadsstyrelsen* avgivit infortrat utlåtande i ärendet samt därvid yttrat sig i fråga om villkoren för en eventuell försäljning samt försäljningsfrågans inverkan på en blivande stadsplan för visst område omkring Axvalls järnvägsstation. I nämnda avseenden har styrelsen anfört följande.

Från Skaraborgs läns landstings förvaltningsutskotts sida hade föreslagits en försäljningssumma av högst 7,000 kronor, vilket belopp de i ärendet hörda militära myndigheterna funnit för lågt och ansett böra höjas till 19,000 kronor. Vid beräkandet av den av förvaltningsutskottet ifrågasatta köpeskillingen hade förvaltningsutskottet, vad beträffade själva marken, utgått från samma å-pris, som tillämpats vid den av Kungl. Maj:t och riksdagen år 1922 beslutade försäljningen till Skaraborgs läns landsting av folkhögskolans nuvarande område å Axvall, nämligen omkring 1,200 kronor per hektar. Detta å-pris, som, då det till försäljning nu avsedda området utgjorde 4.464 hektar, motsvarade ett sammanlagt markvärde av 5,350 kronor, måste enligt byggnadsstyrelsens mening anses lågt. Då emellertid statsmakterna år 1922 godtagit nämnda markvärde, och då de militära myndigheterna icke framställt någon erinran i detta avseende, funne sig byggnadsstyrelsen icke böra påyrka någon höjning i sagda markvärde. Vid beräkandet av värdet å de till försäljning ifrågasatta byggnaderna hade förvaltningsutskottet utgått ifrån de belopp, vartill byggnaderna vid besiktning den 17 november 1915 värderats av de i förenämnda proposition nr 67/1922 omförmälda sakkunniga, enligt uppgift från arméförvaltningens fortifikationsdepartement sammanlagt 1,420 kronor, vilken värdering avsåge byggnadernas materialvärde, d. v. s. det värde materialerna kunde anses hava, sedan kostnaderna för rivning, materialiernas borttransportering och byggnadsplatsens iordningställande avdragits, varvid värdet i enlighet med instruktionen för de sakkunniga angivits såsom det lägsta belopp, varunder anbud vid auktion ej skulle få antagas. De militära myndigheterna hade å sin sida yrkat, att byggnadernas värde skulle beräknas efter normalt materialvärde vid tidpunkten för försäljningen jämte skäligt tillägg med hänsyn till att de skulle komma att kvarstå på platsen. Enligt de uppgifter, som styrelsen varit i tillfälle att införskaffa, syntes arméförvaltningens värdering i och för sig icke böra föranleda någon erinran. Emellertid hade byggnadsstyrelsen med hänsyn till det allmännyttiga ändamål, det här gällde, för sin del funnit det skäligt, att byggnaderna värderades enligt samma princip, som tillämpats vid 1922 års försäljning, och att sålunda enbart byggnadernas materialvärde med avdrag för rivnings- och bortforslingskostnader lades till grund vid värderingen. Däremot ansåge byggnadsstyrelsen, att man vid värderingen borde utgå ifrån numera gällande priser och att därför de i den av byggmästaren E. J. Nyström den 25 februari 1925 verkställda värderingen angivna värden å respektive byggnader borde tillämpas. Enligt denna värdering utgjorde det sammanlagda värdet å värdshuset, sprutboden, viktualiemagasinet, kokhuset och gevärsförrådet 7,900 kronor. Den sammanlagda köpeskillingen för markområdet och här ifrågakomna byggnader skulle sålunda enligt byggnadsstyrelsens mening böra sättas till 13,250 kronor.

Beträffande övriga villkor, som borde uppställas för en försäljning av här avsedda område, hade byggnadsstyrelsen icke något annat att erinra mot vad chefen för tredje arméfördelningen samt chefen för Skaraborgs regemente härutinnan föreslagit, än att föreskriften, att kronan skulle vara förpliktigad att vid en eventuell försäljning av de fyra byggnader, som vid den nu avsedda försäljningen skulle undantagas, i första hand erbjuda desamma åt landstinget, borde kompletteras med föreskrift om sättet för beräkandet av dessa byggnaders saluvärde, vilket borde, i överensstämmelse med vad

styrelsen föreslagit rörande de byggnader, som nu ifrågakomme till försäljning, beräknas efter byggnadernas materialvärde vid tidpunkten för försäljningen med avdrag för rivnings- och transportkostnader samt kostnader för byggnadsplatsens iordningställande.

Vad slutligen beträffade frågan, huruvida en försäljning av här ifrågakomma mark borde anstå i avvaktan på ifrågasatt upprättande av stadsplan för visst område invid Axvalls järnvägsstation, i vilket område sagda mark inginge, ville byggnadsstyrelsen framhålla, att detta enligt styrelsens mening icke torde vara behöfligt, då markförsäljningen icke syntes komma att medföra svårigheter för ett lämpligt genomförande av en dylik stadsplan. Av en utav byggnadsstyrelsen införskaffad karta över det till stadspaneläggning avsedda området framginge nämligen, att folkhögskolans nuvarande östra tomtgräns sammanföle med stadsplaneområdets östra gräns samt att det till inköp nu ifrågasatta området norra gränslinje inginge i stadsplaneområdets norra gränslinje ävensom att västra gränsen å det till inköp föreslagna området ginge parallellt med den på ett avstånd av omkring 85 meter väster därom befintliga landsvägen. Då den mark, som låge mellan nämnda väg och det till inköp avsedda området, lämpligen torde kunna styckas till tomter, syntes en försäljning av sistnämnda område icke medföra någon olägenhet, dock att det eventuellt kunde vara lämpligt att vid försäljningen uppställa förbehåll om att områdets västra gräns framdeles kunde komma att regleras på sätt Kungl. Maj:t i samband med fastställelse av stadsplan för området kunde finna lämpligt föreskriva. Slutligen ville styrelsen beträffande den nuvarande folkhögskoletomtens västra gränslinje framhålla, att densamma med hänsyn till sin oregelbundna dragning måste anses synnerligen olämplig och att det ur stadsplanesynpunkt måste anses önskvärt, att tomten, på sätt som av förvaltningsutskottet ifrågasatts, utvidgades med det till inköp nu föreslagna området.

Departements-
chefen.

I sina över förvaltningsutskottets framställning avgivna utlåtanden hava såväl arméförvaltningens fortifikationsdepartement som vederbörande arméfördelningschef och regementschef uttalat den uppfattningen, att Skaraborgs läns folkhögskola icke skulle för sin verksamhet vara i oundgängligt behov av att få förvärva ytterligare någon del av Axvalls hed. Emellertid har, såsom av redogörelsen framgått, fortifikationsdepartementet i yttrande den 6 mars 1925 förklarat, att enligt departementets mening ett verkligt behov förefunnes för folkhögskolan att få förvärva det utav departementet då till försäljning förordade området jämte vissa byggnader, nämligen just desamma, som enligt förvaltningsutskottets nu förevarande framställning skulle förvärfvas av landstinget. Sistnämnda framställning åsyftar icke annan ändring beträffande fortifikationsdepartementets eget förslag av år 1925, än att folkhögskolans tomt i händelse av bifall till den föreliggande framställningen skulle komma att utvidgas åt väster i stället för åt öster, och skulle, vad arealen beträffar, den mark, som nu ifrågasatts att förvärfvas av landstinget, komma att innehålla cirka 4.464 hektar, medan det utav fortifikationsdepartementet år 1925 till försäljning förordade markområdet beräknades omfatta omkring 4 hektar.

Vad förvaltningsutskottet i sin skrivelse den 22 januari 1927 anfört synes giva vid handen, att det för folkhögskolan är av vikt, att tillfälle beredes landstinget att med äganderätt förvärva de ytterligare områden av Axvalls

hed, som avses i förvaltningsutskottets framställning. Något hinder för den ifrågasatta markförsäljningen med hänsyn till en blivande stadsplanereglering av visst område invid Axvalls järnvägsstation har av byggnadsstyrelsen icke ansetts föreligga, men bör enligt styrelsens mening vid en försäljning förbehåll göras om att områdets västra gräns framdeles kan komma att regleras på sätt Kungl. Maj:t i samband med fastställande av stadsplan för området kan finna lämpligt föreskriva. Det torde även böra bemärkas, att byggnadsstyrelsen funnit den nuvarande folkhögskoletomtens västra gränslinje med hänsyn till dess oregelbundna dragning vara synnerligen olämplig och att det ur stadsplanesynpunkt måste anses önskvärt, att tomten utvidgas med det av förvaltningsutskottet till inköp ifrågasatta området.

I betraktande av sålunda angivna omständigheter har jag ansett mig böra tillstyrka, att ifrågavarande markområde och byggnader må försäljas till landstinget. I samband med försäljningen torde av landstinget böra avgivas förbindelse beträffande sådan eventuell reglering av områdets västra gräns, som av byggnadsstyrelsen åsyftats.

Vad markpriset beträffar, skulle man enligt förvaltningsutskottets förslag utgå från samma ungefärliga å-pris, som tillämpades vid den år 1922 beslutade markförsäljningen till landstinget, eller 1,200 kronor för hektar. Visserligen torde ett sålunda beräknat pris få anses lågt, men då icke de militära myndigheterna motsatt sig en dylik prisberäkning, har jag i likhet med byggnadsstyrelsen icke ansett mig böra föreslå någon höjning av markpriset. Vidkommande priset å de fem byggnader, som skulle komma att försäljas till landstinget, ansluter jag mig till byggnadsstyrelsens uppfattning, att med hänsyn till det allmännyttiga ändamål, det här gäller, enbart byggnadernas materialvärde med avdrag för rivnings- och bortforslingskostnader samt utgifter för byggnadsplatsens iordningställande bör läggas till grund för värderingen. Jag erinrar i detta sammanhang om, att dessa byggnader icke kunna för folkhögskolan användas i det skick, vari de nu befinna sig, utan att de för att komma till användning måste undergå väsentliga förändringar och reparationer. Gentemot det belopp, 7,900 kronor, vartill värdet å byggnaderna i enlighet med nyss angivna beräkningsgrund och med tillämpning av nu gällande priser uppskattats, har jag icke något att erinra.

De militära myndigheterna hava fäst särskilt avseende vid den del av området b, som skulle ingå i en blivande försäljning, därvid av dem understrukits betydelsen för kronan att besitta denna mark såväl ur övningssynpunkt som med hänsyn till möjligheten av förbindelse med de å det till försäljning avsedda området belägna byggnader, vilka alltjämt skulle bibehållas i kronans ägo. Därest emellertid, såsom från förvaltningsutskottets sida förutsatts, vid en blivande försäljning förbehåll göres om rätt för kronan till obehindrat tillträde till samma byggnader, så länge någon av dem befinner sig i kronans ägo, torde den föreslagna utvidgningen av folkhögskolans tomtområde icke kunna anses vara förenad med någon olägenhet för kronan. Visserligen skulle försäljningen även komma att omfatta det område, varå förenämnda monument är upprest, men torde häremot icke

kunna göras någon berättigad invändning, i händelse landstinget, på sätt av förvaltningsutskottet förutsatts, förbinder sig att låta monumentet kvarstå samt hålla området för detsamma inhägnat. Enligt vad chefen för Skaraborgs regemente upplyst, tillhör ett invid värdshuset befintligt uthus den nuvarande tillsyningsmannen över heden, förre sergeanten Hammar, och torde i anledning härav i blivande köpehandling böra inryckas bestämmelse om rätt för ägaren att hava denna byggnad kvarstående å platsen, till dess byggnaden i fråga av ägaren försåls eller annan överenskommelse mellan denne och landstinget träffats.

Byggnadsstyrelsen har i sitt utlåtande i ärendet anført, att den föreslagna föreskriften om att kronan skulle vara förpliktad att vid en eventuell försäljning av de fyra byggnader, som vid den nu avsedda försäljningen skulle undantagas, i första hand erbjuda desamma åt landstinget, borde kompletteras med föreskrift om sättet för beräkandet av dessa byggnaders saluvärde; och har byggnadsstyrelsen ansett, att saluvärdet även i dylikt fall borde beräknas efter byggnadernas materialvärde vid tidpunkten för försäljningen med avdrag för rivnings- och transportkostnader samt utgifter för byggnadsplatsens iordningställande. Häremot har jag icke funnit anledning till någon erinran.

I fråga om övriga villkor för försäljningen, vilka här icke av mig särskilt berörts, ansluter jag mig till vad regementschefen därutinnan hemställt. Jag förutsätter, att, innan definitivt köpeavtal med landstinget träffas, lantmåteriförrättning i vederbörlig ordning äger rum beträffande det till försäljning avsedda området.

I överensstämmelse med vad tidigare skett i liknande fall, torde köpeskillingen böra tillgodoföras lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

dels att det å bilagda karta med röda begränsningslinjer angivna området, innehållande omkring 4.464 hektar, av Axvalls hed med därå uppförda ett kokhus, ett viktualiemagasin, en gevärsförrådsbyggnad, en sprutbod samt ett värdshus må försäljas till Skaraborgs läns landsting, marken för ett efter 1,200 kronor för hektar beräknat pris och byggnaderna för ett belopp av 7,900 kronor, samt i övrigt på följande villkor, nämligen:

att landstinget ikläder sig alla för avsöndring och lagfart erforderliga kostnader och att kronan fritages från ansvarighet för området möjligen besvärande servitut;

att å området befintliga en förrådsbyggnad, ett furagemagasin samt tvenne lägerhyddor, vilka icke skola ingå i köpet, må därstädes kvarstå, så länge de befinna sig i kronans ägo, med rätt för kronan att äga obehindrat tillträde till byggnaderna samt med skyldighet för kronan att, därest byggnaderna skulle komma att av kronan försäljas, dels i första hand erbjuda desamma åt landstinget, därvid saluvärdet skall beräknas efter byggnadernas materialvärde vid tidpunkten för försäljningen med avdrag för rivnings- och

transportkostnader samt utgifter för byggnadsplatsens iordningställande, dels ock vid eventuell försäljning av byggnaderna till annan än landstinget såsom förbehåll uppställa byggnadernas bortflyttning;

att världshuset med tillhörande tomt må, så länge tillsyningsman över kronans egendom å Axvalls hed anses erforderlig, av kronan disponeras för att av sådan befattningshavare innehavas, och att i varje fall den nuvarande tillsyningsmannen, förre sergeanten A. J. Hammar och hans hustru må i sin livstid bebo och bruka nämnda byggnad och tomt;

att en Hammar tillhörig, å området belägen uthusbyggnad må där kvarstå, till dess byggnaden i fråga av ägaren försålts eller annan överenskommelse mellan denne och landstinget träffats; samt

att landstinget förbinder sig att låta det å området befintliga monumentet därstädes kvarstå samt hålla platsen för detsamma inhägnad;

dels ock att den inflytande köpeskillingen må tillgodoföras lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Georg Z. Topelius.

Karta
 över ett område å mötesplatsen

Axvalls Hed

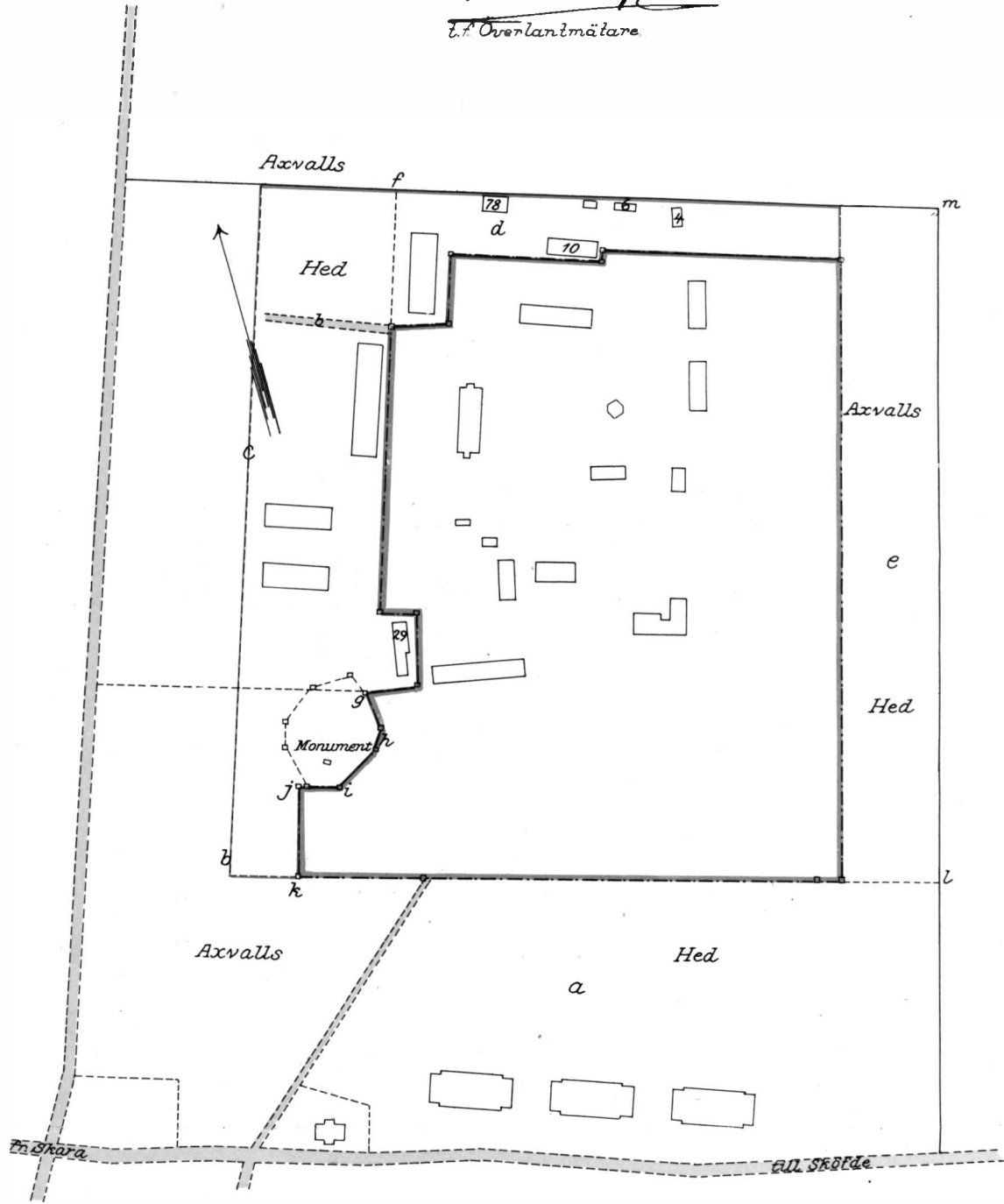
(Axevalla 1¹)

i Skärfs socken, Skaraborgs län
 som föreslagits att överlåtas till
 Skaraborgs läns landsting

Kopierad år 1926 av

Guvar Lindqvist

L. Överlantmätare

— gräns för folkhögskolans nuvarande område
 — gräns för de områden, landstinget nu önskar förvärva

Byggnader, som falla inom sistnämnda områden och äro avsedda att inköpas

- 4 Vårdshuset
- 6 Sprutbod
- 10 Viktualiemagasin
- 29 Kockhus
- 78 Cevärsförråd.

